

УДК 378.37

SPEECH COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS IN DOCUMENTARY STUDIES: PEDAGOGICAL CONDITIONS**МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА: ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ**

Siomina A. A. / Сьоміна А. А.

postgraduate / аспірант

ORCID: 0000-0002-3457-3603

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка,

Суми, Роменська, 87, 40002

Анотація. У статті розглядається проблема недостатньої мовленнєвої компетентності фахівців із документознавства. Описані визначення мовної особистості та характеристики компетентного мовлення майбутніх бакалаврів із документознавства. Міждисциплінарні зв'язки визначаються як одна із педагогічних умов формування мовленнєвої компетентності документознавців. Створення документознавчого сайту сумісно із кафедрою інформатики та української мови й літератури називають можливим шляхом реалізації міждисциплінарності у навчанні майбутніх фахівців із документознавства.

Ключові слова: фахівці із документознавчих спеціальностей, мовна особистість, мовленнєва компетентність, міждисциплінарність, створення сайту.

Вступ.

Мовлення у двадцять першому столітті є одним із найважливіших інструментів впливу на інших людей. Завдяки мовленню можна привернути увагу, змусити інших людей любити і поважати тебе, бо те, як ми говоримо, виражає нашу сутність. Мовлення є вираженням мовної особистості людини.

За визначенням А. Богуш, мовна особистість – це «високорозвинена особистість, носій як національно-мовленнєвої, так і загальнолюдської культури, який володіє соціокультурним і мовним запасом, вільно спілкується рідною, державною та іншими мовами в полікультурному просторі, адекватно застосовує набуті полікультурні знання, мовленнєві вміння і навички у процесі міжкультурного спілкування з різними категоріями населення» [5, с. 36].

С. Єрмоленко, С. Бирик, О. Тодор поняття «мовна особистість» пояснюють дещо ширше: «поєднання в особі мовця його мовної компетенції, прагнення до творчого самовираження, вільного, автоматичного здійснення різнобічної мовної діяльності. Мовна особистість свідомо ставиться до своєї мовної практики, несе на собі відбиток суспільно-соціального, територіального середовища, традицій виховання в національній культурі. Творчий підхід і рівень мовної компетенції стимулюють мовну особистість до вдосконалення мови, розвитку мовного смаку, до постійного відображення в мові світоглядно-суспільних, національно-культурних джерел і пошуків нових, ефективних індивідуально-стильових засобів мовної виразності» [2, с. 93].

Мовна особистість майбутнього фахівця із документознавства – це особистість із власним концептуальним колом знань, умінь, навичок, інших компетентностей, стійкою мовною свідомістю, здатностями й характеристиками, які постійно зорієнтовують на мовно-мовленнєве

самоудосконалення, соціально-культурну діяльність, ефективне спілкування в професійно-документознавчій сфері задля досягнення високих результатів у своїй професії.

Для формування мовленнєвої компетентності будь-якого фахівця необхідна певна кількість педагогічних факторів впливу для досягнення результату.

Основний текст.

Спеціалізації фахівців документознавчого напрямку діяльності відрізняються різноманітністю. Майбутніх фахівців із документознавства у різних університетах України готують як фахівців-менеджерів з управлінської, рекламної, митно-брокерської, архівної, документно-технічної та іншої діяльності, що забезпечують різні сфери функціонування документів. Проте загальні вимоги до професії документознавця є єдиними. Вони містять завдання, обов'язки, необхідні знання, права та кваліфікаційні вимоги.

Дослідники наголошують на тому, що мовлення складається із таких елементів мовленнєвої компетентності, як правильність, точність, логічність, доречність, свідомість, насиченість інформацією та науковими термінами, виразність дикції, милозвучність. Майбутні фахівці із документознавства освіти повинні оволодіти уміннями правильно добирати мовні засоби і будувати висловлювання так, щоб найточніше передати його зміст, функції, призначення. Бо якщо професіонал, який гарно працює із документами та інформацією, буде при цьому некомпетентним у вираженні власних думок та у поданні інформації слухачам, його компетентність у професії може викликати сумніви у роботодавців, незважаючи на необхідні фахові вміння та знання зі своєї професійної галузі.

У руслі цього висловлення, майбутнім бакалаврам документознавчих спеціальностей варто усвідомити той момент, що їхня мовленнєва компетентність не виникає з нічого, це щоденна кропітка праця, спрямована на формування власного професійного образу, рівень якого визначається правильністю, точністю, логічністю, виразністю, доступністю, ясністю, чистотою та доречністю мовлення.

Як стверджує Н. Бабич, «критерієм правильності є мовна дійсність конкретної епохи, а її еталоном – строга відповідність правилам, за допомогою яких сформульовано сучасні норми» [3, с. 38]

У процесі професійної діяльності та спілкування фахівець із документознавства повинен дотримуватися норм сучасної української мови:

- орфоепічних та акцентуаційних – правильна літературна вимова звуків, звукосполук, нормативне наголошування слів;
- орфографічних – грамотне письмо;
- лексичних – відсутність суржику, вульгаризмів, невмотивованих повторів;
- синтаксичних та морфологічних – правильна побудова словосполучень, речень, нормативні словоформи;
- стилістичних – відповідність меті, ситуації спілкування, стилям.

Необхідною умовою компетентного мовлення фахівця із

документознавства є точність мовлення. «Точним можна назвати таке мовлення, у якому вжиті слова повністю відповідають їх мовним значенням – значенням, що усталились у мові в даний період її розвитку» [3, с. 43]. Мовлення у сфері інформації та документів має відповідати офіційно-діловому стилю, у якому, як відомо, наявність епітетів, метафор та інших образних виразів, що зазвичай збагачують мовлення, не вважають за необхідне. Тому точність мовлення, на нашу думку, є одним із найважливіших моментів у визначенні компетентного мовлення.

Серед педагогічних умов формування мовленнєвої компетентності фахівців різних галузей варто згадати визначення Т. Стамбульської [4], яка говорить про те, що «ефективний вплив на забезпечення готовності до формування культури мовлення можливий за додержання низки педагогічних умов: посилення внутрішньої позитивної мотивації до формування культури мовлення в руслі концепції студентоцентрованого підходу (мотиваційно-ціннісний компонент); опанування майбутніми фахівцями лінгвістичними, психологічними, педагогічними, філософськими, етичними та естетичними знаннями (когнітивно-пізнавальний компонент); застосування інформаційнокомунікаційних технологій у процесі реалізації змісту мовної освіти (комунікативно-інформаційний компонент); розвиток естетичної виразності мовлення майбутніх учителів початкових класів (креативний компонент); активізація комунікативно-мовленнєвого супроводу викладача в процесі формування культури мовлення студентів (операційно-діяльнісний компонент)» [4, 132–133].

Однією із педагогічних умов, необхідних для формування мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців із документознавства, можемо назвати міжпредметні зв'язки у навчанні. Міжпредметні зв'язки мовленнєвої компетентності підготовки ґрунтуються на філософських, психолого-педагогічних та дидактичних ідеях інтеграції як процесу об'єднання (синтезу) двох або більше компонентів між собою, що, об'єднуючись, утворюють якісно нову цілісність, що має при цьому риси першої та другої якості, але являє собою абсолютно новий компонент системи із новими зв'язками з іншими компонентами системи.

Якщо згадати визначення, подане в українському педагогічному словнику, то міжпредметні зв'язки там потрактовуються як дидактичний принцип, що «відображає комплексний підхід до виховання та навчання, виокремлює головні елементи змісту освіти та взаємозв'язки між навчальними предметами завдяки процесу інтеграції». Міжпредметні зв'язки виконують детермінувальну, виховну та розвивальну функції на будь-якому етапі освітнього процесу [1, с. 210]. Системний характер є основною характеристикою міжпредметних зв'язків, що при цьому позитивно впливає на формування всіх елементних складових мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців із документознавчих дисциплін.

Реалізацію педагогічної умови формування мовленнєвої компетентності майбутніх бакалаврів із документознавства у процесі вивчення фахових дисциплін вбачаємо у створенні сайту документознавчої спрямованості із

можливістю створення, редагування, і додавання на сайт різних історичних та сучасних документів. При цьому створення такого сайту неможливе без активної участі одночасно декількох кафедр – інформатики, української мови та літератури, тощо. Сайт для формування мовленнєвої компетентності студентів документознавчих спеціальностей необхідно створювати сумісно із іншими викладачами і за активної участі студентів різних галузей.

Назва такого сайту може звучати як «Документознавство: історія і сучасність». У таких умовах сайт має наповнюватися прикладами сучасних або несучасних документів, анкетами, опитуваннями або інтерактивними тестуваннями можливих відвідувачів сайту, вправами на розвиток мовлення із використанням, наприклад, онлайн-дошки Padlet, прикладами історичних документів із докладним їхнім аналізом (лексика, орфографія, використання термінів, використання емоційно забарвленої лексики, зміни у правописі, зміни у лексичному наповненні тощо). Займатися створенням документознавчого сайту мають у першу чергу викладачі кафедри інформатики та української філології у команді. Кафедра інформатики може також долучити своїх студентів до створення технічної частини майбутнього сайту і таким чином формувати професійну компетентність своїх студентів у процесі створення сайту. Створення сайту сумісними зусиллями студентів та викладачів має на меті формування гарного, правильного, чіткого мовлення студентів документознавчої спеціальності, формування мовленнєвої компетентності, розвиток мовленнєвих здібностей майбутніх фахівців із документознавчих спеціальностей у процесі створення сайту, на якому кожен відвідувач може порівняти правильний і неправильний документ, ознайомитись із історичними документами, вивчати мовлення сучасних документів, тренуватися у створенні документів та формуванні компетентного мовлення для подальшої професійної діяльності тощо.

Необхідність і важливість створення такого сайту обумовлена необхідністю виховання свідомих громадян України, які досконало знають і вміють користуватися рідною мовою незалежно від того, яку вони обрали для себе професію. Отже, глобальна мета – це виховання україномовного, компетентного у рідному мовленні суспільства на території України, яке знає, вміє гарно використовувати і правильно вживати рідну мову.

Створення документознавчого сайту основною метою має формування правильного, компетентного мовлення майбутніх бакалаврів із документознавства. Сайт та його розробка має займати може перші три місяці навчального семестру і стане виконуватись на базі університету. Цільовою аудиторією можуть стати студенти других, третіх та четвертих курсів із документознавчих спеціальностей, відібрані за різними критеріями: некомпетентне мовлення, що потребує вдосконалення, активність та ініціативність, бажання взяти участь у такому проєкті (небажання означає, що не варто змушувати такого студента чи студентку), зацікавленість власне у тематиці проєкту, творчі здібності студентів.

Висновки.

Мовленнєва компетентність фахівців є необхідним компонентом

професійної компетентності у сучасних умовах, коли принцип «усебічно розвинена особистість» стає найпріоритетнішим в освіті та, взагалі, у професійній діяльності фахівців високого рівня. Означені вище педагогічні умови спрямовані на вирішення актуальної проблеми формування мовленнєвої компетентності майбутніх бакалаврів з документознавчих дисциплін за умови виконання таких моментів, як:

- ✓ використанні міжпредметних зв'язків у процесі підготовки майбутніх фахівців із документознавчих спеціальностей;
- ✓ оволодіння мовленнєвою вправністю в роботі з текстами офіційно-ділового стилю як професійно необхідною особистісною якістю;
- ✓ готовність до оволодіння нормами сучасної української літературної мови з метою результативного професійного комунікування та документоукладання;
- ✓ спонукання студентів до мовленнєвого вдосконалення, із метою до чого передбачаємо залучення студентів у створенні сайту «Документознавство: історія та сучасність».

Література:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
2. Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова : короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. К., 2001. 222 с.
3. Культура фахового мовлення : навчальний посібник / за ред. Н. Д. Бабич. Чернівці : Книги – ХХІ, 2006. 496 с.
4. Стамбульська Т. І. Формування культури мовлення майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Івано-Франківськ, 2018. 307 с.
5. Формування мовної особистості на різних вікових етапах : монографія / Богуш А. М. та ін. ; за заг. ред. А. М. Богуш. Одеса : ПНЦ АПН України, 2008. 272 с.

Abstract. The article considers the problem of insufficient speech competence of specialists in document science. Definitions of language personality and characteristics of competent speech of future bachelors in document science are described. Interdisciplinary connections are defined as one of the pedagogical conditions for the formation of speech competence of document experts. The definition of interdisciplinary connections and their significance in education is given. The definition of the concept of integration in education is mentioned as inseparable from the concept of interdisciplinary. The creation of a documentary site in conjunction with the Department of Informatics and Ukrainian Language and Literature is called a possible way to implement interdisciplinarity in the training of future specialists in documentary studies. It is indicated what such a site on document science can be filled with, what is the purpose of its creation, possible participants and deadlines.

Key words: specialists in documentary specialties, language personality, speech competence, interdisciplinarity, website creation.

Науковий керівник: д.п.н., проф. Семенов О. М.

Стаття відправлена: 24.01.2022 г.

© Сьоміна А. А.